

Salsa!.doc²

JAARGANG 4 | JUNI 2008
DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN HET LEUVENS STADSARCHIEF

Nieuws uit het Stadsarchief

Zondag 1 juni 2008 was om verschillende redenen een belangrijke dag voor het Leuvens Stadsarchief. Zowel naar personeelsbezetting als naar leeszaalwerking waren er een aantal tijdelijke of definitieve wijzigingen.

De leeszaalbezoekers dienden vanaf die dag rekening te houden met de tijdelijk gewijzigde openingsuren. Onze jaarlijkse zomerregeling houdt in dat de leeszaal in de maanden juni, juli en augustus enkel in de voormiddag van 9.00 uur tot 13.00 uur toegankelijk is. Gezien de beperkte belangstelling wordt vanaf dat moment ook de donderdagavondopening, voorlopig nog tot 20.00 uur, met een uur teruggeschroefd. Dit vervroegd sluitingsuur zal bij het herinvoeren van de vertrouwde openingsuren op 1 september 2008 gehandhaafd blijven. U vindt een handig overzicht van de nieuwe openingsuren op de achterzijde van deze nieuwsbrief.

Nieuwe zomeropeningsuren zijn echter niet het belangrijkste nieuws dat het Stadsarchief te melden heeft. Op 1 juni ruilde Piet Veldeman zijn job als Leuvense archivaris immers in voor een functie bij het koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis te Brussel als wetenschappelijk attaché (negentiende eeuw). Ondanks het feit dat de heer Veldeman niet bijzonder hoog opliep met het rijke middeleeuwse archief van de stad Leuven – denk aan zijn spottende opmerkingen tijdens de nieuwjaarsrondleiding – zal hij toch enorm gemist worden. Niet enkel voor zijn expertise op gebied van de negentiende-eeuwse geschiedenis, maar ook voor zijn optimisme, werkvijver en motivatie. Samen hebben we verschillende projecten tot een goed einde gebracht. Graag verwijs ik naar de publicaties *Leve het Algemeen Stemrecht! Vive la Garde Civique! De strijd voor Algemeen Stemrecht. Leuven, 1902* (2002), *Aan onze helden en martelaren. Beelden van de brand van Leuven* (2004) en de geschiedenis van de Leuvense brandweer (2007). Zijn kennis werd ook door andere culturele diensten geapprecieerd, onder andere door 'M'. Zo had hij bij de voorbereiding van de tentoonstelling *Broedertwist. België en Nederland en de erfenis van 1830/1831* en de publicatie *Vrijgevochten stad. Leuven en de Revolutie van 1830/1831* (2006) een belangrijk aandeel.

Naast het schrijven van wetenschappelijke publicaties, heeft Piet ook veel energie gestopt in het bedenken van vragen voor de Ken Uw Stad-kwisen. Vooral in het misleiden van de quizkandidaten was hij een echte artiest. Helaas is Piet Veldeman een andere uitdaging aangegaan. Zijn liefde voor de militaire geschiedenis was iets groter dan die voor 'de beste stad van Brabant'. We wensen hem dan ook veel succes in zijn nieuwe job. Piet was een zeer fijne collega. Hopelijk blijft hij een vriend...

Het vertrek van Piet bood dan weer extra perspectieven om het schepenbankproject nieuw leven in te blazen. Gedurende de periode van zijn loopbaanonderbreking wordt hij immers vervangen door historica Inge Moris, die een belangrijke bijdrage zal leveren tot het ambitieuze ontsluitingsproject. Het Stadsarchief heeft immers de uitdaging aangenomen om in een proefproject te tonen hoe waardevol de schepenprotocollen wel zijn voor de studie van de politieke, institutionele en culturele geschiedenis van de stad en haar universiteit. De bedoeling is om in een verkennende fase van twee jaar maar liefst 150 registers uit de periode 1420–1460 te digitaliseren en te indexeren. Op basis van deze historische gegevens zal het Stadsarchief in het kader van 'M-opent' in 2009 een tentoonstelling organiseren over de betekenis, de werking, de historische waarde en de uniciteit van de Leuvense schepenbank. Veel tijd om Piet te missen zal er dus voor ondergetekende niet inzitten. En dat is misschien maar goed ook: 'deserteurs' voor wie de geschiedenis begint met de Franse Revolutie worden alvast geschrapt uit ons Guldenboek...

MARIKA CEUNEN



I N H O U D

Nieuws uit het Stadsarchief	1
Rubriek: Uit goede bron	2
Rubriek: Collectie in de kijker	4
Het stadsbestuur op handtekeningenjacht	6
Een afspraak met de toekomst	7
Activiteiten van Salsa! vzw	8



Uit goede bron

Leuven ontvangt!

Anno 2008 heeft de stad Leuven een goed uitgebouwde dienst Communicatie ter beschikking die jaarlijks meer dan tweehonderd feesten, recepties en officiële ontvangsten organiseert. Ook in het verleden hechtte het stadsbestuur veel belang aan zijn ceremoniële taken. Een indrukwekkend archiefbestand is hiervan de beste getuige.

Het Stadsarchief bewaart inderdaad honderden dossiers over de organisatie van officiële plechtigheden. De meest uiteenlopende ceremonies passeren er de revue. Heel wat van deze dossiers handelen over de inwijding van nieuwe stadsgebouwen, zoals het slachthuis (1908), de stadsbibliotheek (1937) of de brandweerkazerne (1968).

Ook de onthulling van een nieuw standbeeld gaf vaak aanleiding tot aanzienlijke dossiervorming. Zo werden de in brons vereeuwigde Sylvain van de Weyer (1876), pater Damiaan (1894) en Edouard Remy (1899) steeds met een officiële plechtigheid in Leuven verwelkomd. Technische innovaties lieten het stadsbestuur evenmin koud. Zowel de komst van de spoorwegen (1837), de waterleiding (1890) als de aanleg van het eerste elektriciteitsnet (1910) werd dan ook met de nodige luister gevierd.

Een aantal van deze officiële plechtigheden vond traditioneel plaats tijdens Leuven-kermis. Niet toevallig werd de spoorlijn naar Mechelen in 1837 symbolisch ingereken op de eerste zondag van september. Het stationsgebouw (1879) en het standbeeld van Pieter Coutereel (1936) werden eveneens ingewijd tijdens de kermisperiode. Evenzo werden eerstesteenleggingen vlot in het feestprogramma ingepland. Zo stond in 1864 de nieuwe schouwburg in de huidige Bondgenotenlaan in de steigers en legde burgemeester Léopold Vanderkelen op 8 september 1882 de eerste steen van de inmiddels verdwenen vishal op de Vismarkt. In de maand september vonden ook geregeld officiële ontvangsten plaats. In 1883, 1886 en 1908 werkten drie opeenvolgende provinciegouverneurs een druk kermisprogramma af. En in 1852 werd Leuven-kermis zelfs vereerd met de komst van koning Leopold I.

Officiële bezoeken van het staatshoofd aan Leuven waren in de negentiende eeuw trouwens bijzonder zeldzaam. Napoleon bezocht de stad op 30 juli 1803 als eerste consul en zou er later als keizer nog

slechts eenmaal passeren, evenwel zonder halt te houden. De Nederlandse koning Willem I werd zelfs nooit officieel door het Leuvense stadsbestuur begroet. Later in de eeuw organiseerde de stad evenmin veel officiële koninklijke ontvangsten. Wel gebeurde het geregeld dat er aan het station een korte plechtigheid plaatsvond naar aanleiding van de doortocht van het staatshoofd, een lid van zijn familie of een buitenlandse prins: Z.M. de Koning, zich naer Hasselt begevende, [is] gisteren Zaterdag eenige minuten in onze statie stil gebleven. Rond 9 ure 50 minuten stapte hy, vergezeld van de Koningin, den trein uit, en is kwart na tien ure wederom vertrokken (1866). Na de Eerste Wereldoorlog nam het aantal koninklijke bezoeken toe en werd het protocollaire apparaat van de stad verder uitgebouwd.

Het stadsbestuur stond ook in voor de verspreiding van het belangrijkste royalty-nieuws. Geboortes, huwelijken of overlijdens aan het Hof werden officieel gemeld aan de gemeenteraad en door middel van klokkengelui en affiches in de stad aangekondigd. Doorgaans werd een formele brief met felicitaties of condoleances opgesteld. Bij koninklijke sterfgevallen trad bovendien de nationale rouw in werking en mochten de stadsdiensten gedurende een bepaalde periode uitsluitend briefpapier met zwarte rouwband gebruiken. Het overlijden van koning Albert I in 1934 diende na de officiële rouwperiode nog elk jaar herdacht te worden op 17 februari.

Dergelijke jaarlijks terugkerende plechtigheden vonden uiteraard al eerder plaats in Leuven. In de Franse tijd was 2 december de feestdag bij uitstek. Deze datum verwees niet alleen naar de kroning van Napoleon tot keizer (1804) maar ook naar de overwinning bij Austerlitz het jaar daarop. In de Nederlandse periode werd dan weer de Slag bij Waterloo (18 juni 1815) herdacht, samen met de verjaardag van koning Willem I op 24 augustus. Vanzelfsprekend bracht de Belgische on-

afhankelijkheid alweer nieuwe en andere feestdagen. Aanvankelijk vierde het stadsbestuur de septemberdagen van 1830. Pas in 1890 werd de nationale feestdag vastgelegd op 21 juli, de dag waarop Leopold I in 1831 de grondwettelijke eed aflegde. Ook 15 november, het naamfeest van de koning, werd lang als Koningsdag in ere gehouden. Deze feestdagen werden doorgaans enkel met een Te Deum in de Sint-Pieterskerk gevierd. Logische uitzonderingen hierop waren de grote herden-



kingsjaren 1880, 1905 en 1930. Het stadsbestuur van Leuven zette telkens heel wat feestelijkheden op het programma, ondanks achtereenvolgens een katholieke, een socialistische en een Vlaamse politieke boycot.

In de twintigste eeuw zorgden de beide wereldoorlogen voor nieuwe herdenkingsdata. Aanvankelijk was 4 augustus, de datum van de Duitse inval in 1914, een nationale feestdag. In 1922 werd beslist deze te verschuiven naar 11 november, als herinnering aan de wapenstilstand van 1918. Lokaal bleef Leuven ook 25 augustus herdenken, de verjaardag van de ramp die de stad in 1914 trof. Na de Tweede Wereldoor-

log werden ook de bevrijding van Leuven (4 september) en V-dag (8 mei) aan de lijst met herdenkingsdata toegevoegd. Deze laatste dag zou in Leuven steeds meer aan belang winnen en uiteindelijk als lokaal herdenkingsmoment voor beide wereldoorlogen overblijven.

Al deze herdenkingen en plechtigheden hebben een indrukwekkend en gevarieerd archiefbestand nagelaten. De oudste dossiers uit de Franse en Nederlandse periode bevatten nauwelijks meer dan wat briefwisseling met de hogere overheden. Enkel het bezoek van Napoleon in 1803 en de terugkomst van de gouden sleutel in 1816 leverden een belangrijke papieren neerslag op. Ook na de Belgische revolutie krijgen we een ruim aanbod aan summiere en soms omvangrijke dossiers. Zo zal een eenmalige plechtigheid uiteraard meer documenten opleveren dan een jaarlijks terugkerende herdenking die met een zekere routine georganiseerd werd.

Plechtigheden die uitgingen van het provinciebestuur, een vereniging of de universiteit leidden doorgaans niet tot veel archiefvorming bij de stad. Het dossier over de vijfhonderdste verjaardag van de Leuvense universiteit (1927) bevat niet meer dan een officiële uitnodiging door rector Ladeuze en een affiche. Het dossier over dezelfde verjaardag van de eerste steenlegging van het stadhuis (1948) is daarentegen verdeeld over verschillende archiefdozen. Even omvangrijk zijn de dossiers met betrekking tot plechtigheden die plaatsvonden in aanwezigheid van de koning of andere hoogwaardigheidsbekleders. Voor deze officiële en formele ontvangsten dienden immers de geschreven en ongeschreven regels van het protocol in acht genomen te worden. Hierdoor ontstond doorgaans een uitgebreide briefwisseling met het Hof en de hogere overheden.

De honderden dossiers met betrekking tot de organisatie van officiële plechtigheden zijn integraal, ongeschoond en dus ongeschonden tot bij ons gekomen. Bijgevolg bevatten ze, behalve briefwisseling, de meest uiteenlopende zaken zoals affiches, folders en handgeschreven redevoeringen van deze of gene burgemeester. Occasioneel treffen we een onvervalste cantate aan, zoals bij de ontvangst van koning Leopold I (1852) en de inwijding van het standbeeld van Edouard Remy (1899). In het dossier dat werd aangelegd naar aanleiding van het overlijden van prins Boudewijn (1891) bevindt zich zelfs een militair dagpasje, persoonlijk ondertekend door de betreurde prins. Dit stuk, een la-

tere schenking van museumconservator Victor De Munter, hoort hier vanuit archivistisch standpunt uiteraard helemaal niet thuis!

Kranten komen eveneens geregeld voor. De stedelijke administratie had in het verleden immers de gewoonte persartikels over een bepaalde plechtigheid aan het dossier toe te voegen. Tot aan de Tweede Wereldoorlog is de lokale pers het best vertegenwoordigd, al treffen we occasioneel ook de volledige editie van een nationale en zelfs internationale krant aan. Dit is vooral het geval bij evenementen met enige uitstraling, zoals de inwijding van het oorlogsmonument door koningin Elisabeth en de Franse maarschalk Foch (1925). Vanaf het interbellum daalt het aandeel van de plaatselijke pers en neemt het aantal nationale titels in de dossiers

iconografisch staan de dossiers ook bijzonder sterk door de aanwezigheid van originele foto's. De oudste dateren van 1868 en tonen het tafelzilver dat een Brusselse ondernemer te huur aanbood voor banketten. Uiteraard bevatten de dossiers ook heel wat foto's van hoge gasten en georganiseerde plechtigheden. Porseleinkaarten zijn zeldzamer. Hier en daar vinden we een visitekaartje van een leverancier of de menukaart van een banket dat in de marge van de feestelijkheden werd ingericht. Alle foto's en porseleinkaarten zijn inmiddels uit de dossiers verwijderd en in geschikte verzamelbanden ondergebracht. Hetzelfde gebeurt momenteel met de affiches die zich nu nog massaal tussen de archiefstukken bevinden. Vlake conservering in grote zuurvrije mappen garandeert immers de beste bewaring.



toe. Specifieke krantenknipsels deden ook langzaam hun intrede, doorgaans aangebracht door een professioneel persbureau uit de hoofdstad.

De hoeveelheid kranten in een dossier kan trouwens aanzienlijke proporties aannemen. Dit is zeker het geval wanneer het behandelde evenement het onderwerp ging uitmaken van een politieke perspolemie. Voorbeelden hiervan zijn de Franstalige redevoeringen bij het bezoek van prins Albert in 1904 of de discussie rond de beruchte balustrade van de nieuwe universiteitsbibliotheek (1928).

De dossiers die het Stadsarchief bewaart over de organisatie van officiële plechtigheden bieden een uniek zicht op een maatschappij waarin protocol en ceremonie nog een heel belangrijke rol speelden. Ze worden dan ook nog frequent geconsulteerd voor publicaties. Het SALSA!-cahier uit 2006 over feestelijk eten tussen 1850 en 1950 is maar een van de talrijke voorbeelden...

PIET VELDEMAN

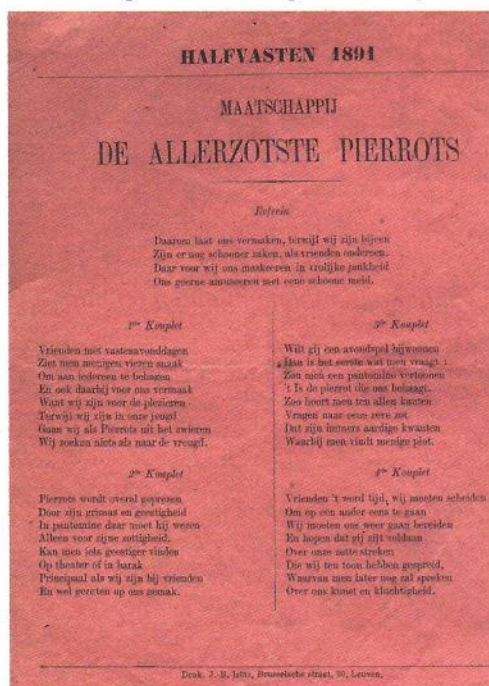
Een unieke verzameling Leuvense vastenavondliederen uit de negentiende eeuw

Begin mei kwam het Stadsarchief in het bezit van een eerder uitzonderlijke collectie van zogenaamde 'vliegende blaadjes' met daarop 154 verschillende Leuvense vasten-

avond- en halfvastenliederen uit de periode 1866–1907. Ze werden destijds gedrukt op dun en goedkoop papier en door de carnavalsgroepen (maatschappijen noemden ze zichzelf) die mee opstapten in de Leuvense cavalcade verkocht aan toeschouwers. Deze collectie was eigendom van de Leuvense schoenmaker-caféhouder, Georges Soyez (1871–1954), wiens kleindochter ze voor definitieve bewaring aan het Stadsarchief aanbood. Naast de gedrukte liedblaadjes bevat de collectie ook twee schrijfkaternen en een tiental losse vellen met in handschrift genoteerde liedteksten. Zonder vooruit te lopen op een diepgaander onderzoek en de hopelijk integrale publicatie die deze verzameling volkse liedteksten verdient, kan hier in kort bestek toch al duidelijk gemaakt worden wat de collectie-Soyez zo bijzonder en belangrijk maakt.

sievolle invulling gegeven kon worden, erg geliefd geweest te zijn. Zo zijn er liederen van/over: *De aanhouders der graeven Egmond en Hoorn 1568* (1872), *De opstand der Vlaamsche ridders onder Dampierre* (1890), *De ridders van d'Hof van Hendrik IV* (1891) en *De 1000^e verjaring der stad Leuven* (1897), maar ook over *De Amerikaanse herders ten jare 1600* (1903), *De Arabiesche jagers* (1870), *De Mamelukken van Egypte* (1870), *De oude Russische Kozakken* (1872), *De Aziatische Koormaatschappij* (1885) en *De Spaansche stierbevechters* (1902).

Een andere tendens verraden liederen van groepen die blijkbaar juist inspeelden op allerlei nieuwe eigentijdse toestanden. In die categorie horen o.a.: het vastenavondlied gezongen door de *Patatefrid Bakkers van Parys te Leuven* (1869), de *Maatschappij De Koninklijke Inhuldiging in Negroland (Congo)* (1884), het halfvastenlied gezongen door de maatschappij *De koolmijnwekers van Luik* (1884), *De Crème-verkoopers van Madagascar* (1897) en *De kokovernters* (1900). Ook lokale thema's komen af en toe aan bod, zoals in het vastenavondlied op *De wederkomst der maatschappij Fraternité van Loven, die den eersten prys behaelt heeft te Gheendorpen (Norwegen)* (1873), *Het lied der vernigligende beenhouwers uit Sint-Jacobs parochie* (1876) of het *Lied gezongen door de vereenigde bleekers van Leuven* (1880). Enkele keren blijkt er ook een caritatieve doelstelling in het geding te zijn. Zo is er uit 1884 en 1903 een lied met de vermelding 'Voor Kleedingswerk & Schoolrefter – vergeet de armen niet!' en 'Voor de armen – voor het kleedseel en de schoolmaaltijden der arme kinderen'. En in 1891 werd er een



Vooreerst moet erop gewezen worden dat de 154 liedblaadjes geen integraal geheel vormen: er zijn duidelijke hiaten. Voor de jaren 1867, 1877–79, 1881–82, 1901 en 1906 blijkt er geen enkel lied bij te zijn. Twaalf liederen kunnen niet met zekerheid gedateerd worden via een jaartalvermelding op het blad zelf. De collectie is echter chronologisch geordend, wellicht door Georges Soyez zelf, zodat ook deze liederen met relatief grote zekerheid aan een bepaald jaar gerelateerd kunnen worden. Een vergelijking met de beschikbare politiedossiers over de Leuvense carnavalsoptochten of met de aankondigingsaffiches van de cavalcade kan hier wellicht zekerheid verschaffen. Ook het aantal bewaarde liedblaadjes per jaar loopt sterk uiteen: voor zes jaartallen is er telkens slechts een

blaadje, voor negen andere jaartallen zijn er zeven of meer (met elf blaadjes uit 1888 als topjaar). Soms vermeldt het blaadje de Leuvense drukker die het vervaardigde. Heel af en toe worden ook de tekstdichter en de componist vermeld. Ongeveer een kwart van de blaadjes duidt na de titel ook de melodie ('stemme') aan, maar vaak gaat het daarbij om duidelijke scherts aanduidingen van het type: 'zoekt er henen', 'ge weet het wel', 'die ze leert zal ze kennen', 'gij zult het later horen', enz. Vaak vertelt de titel van het lied gewoon welk thema de 'maatschappij' in kwestie voor dat jaar gekozen had voor haar verkleedpartij. Daarbij blijken thema's uit een relatief ver verleden of uit exotische streken, waaraan qua kostumering een fanta-

Liedekens boek Van jaer 1878.

halfvastenlied uitgegeven 'ten voordele der slachtoffers van de overstroming van 25 januari 1891'. Op het eerst vermelde liedblad staat ook de verkoopprijs: die bedroeg tien centiemmen.

Over gans de periode komen er ook duidelijke schertsthema's voor, waarbij soms hekel en spot centraal staan, zoals in de liederen: *vastenavond-lied opgedragen aen de boter koppen van Leuven* (1866), *liederen opgedragen aen de snullen uit de XIX^e eeuw* (1870), *vastenavondlied opgedragen aen de dommeriken* (1873). Andere liederen beklemtonen dan weer meer het vrolijke, uitgelaten feestende karakter van de Leuvense carnavalsviering: zoals bij *De plezante jonkheid* (1880), *De Jonge Clowns* (1885), de *maatschappij de zotte kullen* (1886), de *zatte wijven* (1887), de *halfvasten Maatschappij de allerzotste pierrots* (1891) of *De verenigde clowns der cirque lavanrak* (1886).

Een lied uit 1903 draagt als titel *Peter Benoit's zonen gezongen door de Maatschappij gevestigd bij H. Nysen*. Hier krijgen we een indicatie over het mogelijke ontstaan van deze collectie. Blijkbaar was het zo dat sommige van deze maatschappijen verenigd waren rond een café. Dat waren in de negentiende eeuw nog de verzamelplaatsen en draaischijven van het Leuvense verenigingsleven. Zo waren in het café van Georges Soyez, gelegen in de Riddersstraat, een fanfare, een zangkoor, een struifspel- en een duivensportvereniging gevestigd. Dat zangkoor nam wellicht ook deel aan het jaarlijkse carnaval en werd dan even een maatschappij, waarvan de naam en het thema telkens wisselden. De liedblaadjes zijn waarschijnlijk in die context verzameld. Of dat voor de hele collectie door Georges Soyez zelf gebeurde, is niet duidelijk. Op het moment dat de oudste blaadjes verschenen, was hij immers nog maar zes jaar. Misschien heeft hij ze op een later tijdstip nog kunnen bemachtigen of werden ze al door zijn voorganger-cafébaas bewaard en zette hij de verzameling voort. Wellicht werden ze ook bewaard om in het café nog te blijven zingen.

Daarvoor bevat de collectie een interessante aanwijzing. Een van de twee bundels met liedteksten in handschrift bevat immers het opschrift *Liedekens boek van jaer 1878* (bij het andere is het jaartal niet meer leesbaar). Boven enkele van deze liederen staat ook de duidelijke vermelding dat het om vastenavondliederen gaat. Er is alvast een lied waarvan ook een gedrukt blaadje bestaat, maar in het handschrift is

er met potlood nog een strofe aan toegevoegd. Waarschijnlijk is het zo dat deze liedteksten in handgeschreven vorm bewaard werden, als officieus liedrepertoire van de carnavalsmaatschappij van het café. De gehavende en vlekkerige toestand van deze vellen verraden alleszins een intensief gebruik.

De toon en inhoud van deze liederen is ook duidelijk anders dan bij de gedrukte liedblaadjes. Enerzijds bevatten sommige liederen een veel cassantere aanklacht van maatschappelijke wantoestanden zoals als honger en sociale ongelijkheid. De luchtige, humoristische toon uit de liedblaadjes ontbreekt volledig. Anderzijds getuigen heel wat teksten uit het manuscript van een nauwelijks verholten seksuele dubbele bodem. Alleen de volgehouden letterlijke interpretatie van de tekst biedt dan een schijnbaar naïeve en weinig interessante verhaallijn. Die contrasteert in sterke mate met de amoureux-erotische connotaties die in feite bezongen worden. Deze liedteksten bieden niet alleen een unieke blik op de sociale moraal in de Leuvense volksklasse aan het eind van de negentiende eeuw, maar zijn ook taalkundig niet oninteressant. De gedrukte vastenavondliederen zijn allemaal in het Nederlands geschreven (ook het lied uit 1875 met als titel *Lovensdialekt!*) en vóór het in druk geven ervan werd er duidelijk veel correctie- en taalzorg aan besteed. In de manuscriptliedteksten wordt echter grotendeels genoteerd wat men zong, met allerlei schrappingen en geen consequente spelling. De vorm deed er ook weinig toe, zolang men maar kon lezen hoe de berijmde teksten luiden. Weliswaar gebruikt de volksdichter die hier aan woord komt noodgedwongen de schoolse schrijftaal om zijn verzen vast te leggen, maar het krioelt van de spellingsinconsequenties en van de interferenties vanuit de Leuvense spreektaal. Hier en daar staat er zelfs een dialectwoord, waarvoor men geen AN-equivalent kende of wou gebruiken.

Ter illustratie noteren we hiernaast een ongedateerd lied waarin een jonge horlogemaker vertelt hoe hij de problemen van zijn vrouwelijke klanten oplost via bijstelling van 'den aspirael', het centrale onderdeel van hun 'binnenwerk'. Bemerkt de talrijke i-spellingen die soms hypercorrecties zijn voor een ie-klank, en soms de weergave van de typisch Leuvense ontronding van u- en oe-klanken. Dialectische vormen zoals 'ik kwamt, korrazie, beschomdt, zef-

fens' vallen op, zoals ook de twee hypercorrecte h's in 'een houde vrouw' en in 'bijhaert' (beiaard). De onbeholpenheid van de spelling wordt ook treffend geïllustreerd door het feit dat het woord 'horloge' in deze tekst op maar liefst zes verschillende manieren geschreven wordt, maar nooit correct. Het was voor de auteur/notulist van dit lied duidelijk een vreemd woord dat hij enkel van horen kende en als Leuenaar zelf ook nooit met een geronde o-klank uitsprak.

ROB BELEMANS

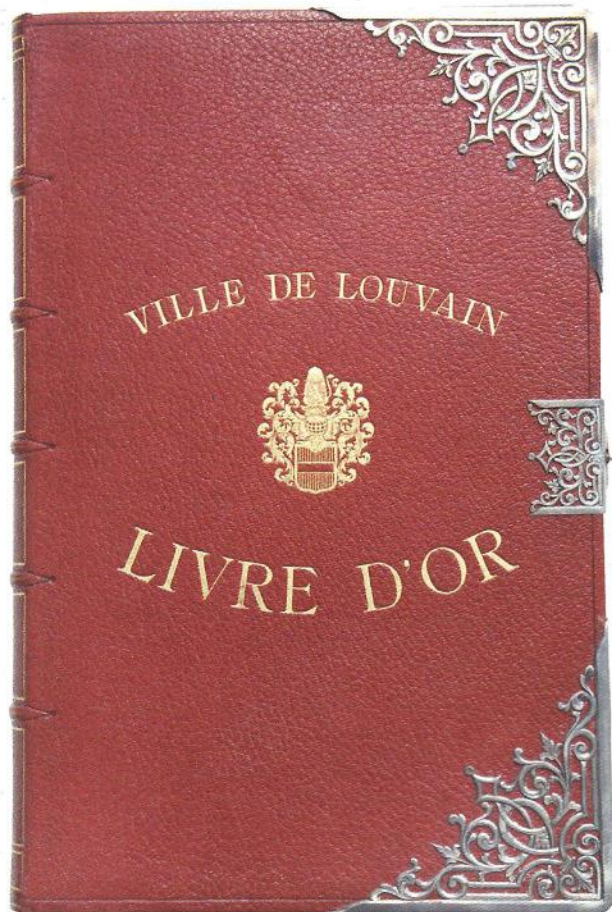
*Vrinden ik was nog maer 16 jaeren
Wanneer ik was een hirloze maekers knegt
In mijnen stiel was ik zeer wel doorvaeren
Ik kende alle het goed werk uyt het slegt
Ik had hirloge van alle prijzen
En mijn werken gingen al te mael
Die alle weeken en de maenden wijzen
Zoo haest ik kwamt aen den aspirael (bis)*

*Voor mijnen stiel had ik altijd korrazie
Om dat mijn werken noyt en stonde stil
Het zij voor hangende of staende hirlouge
Repetiece kalender of wel en pandil
Komt er mij somtijds een te enveteeren
Dan zeg ik ja jufvrouw zonder vael
Ti (?) zal u hirlouze eens wel arrangeeren
En rigeleeren den aspirael*

*Een houde vrouw die had ook een hirlouze
Het was 5 jaer dat zij stille stond
Zij had van doen van ze laeten te [houwyssen]
Die oude sloor was daer voor zoo beschomdt
Ik zyde vrouw zijd daer voor niet verleegeen
Al is u arlouge een wat vuyl
Ik heb ze zeffens in den gang gekreegen
Zoo haest ik kwam om den aspirael*

*Eene madam die roep mij op haer slaep kamer
Dat haer hirloze mankeerden aen den slag
Ik zij hier tou [bekwort] een goede haemer
Zoo haest als ik haer binne werk zag
En ik mi zeffens aen het werk stelde
Ik plazeerde haer een van mijn peste stael
Zij zeffens sloeg gelijk een bijhaert die spelde
Zoo haest ik kwam aen den aspirael*





Het stadsbestuur op handtekeningenjacht...

Op 21 januari 1904 werd de Leuvense gemeenteraad voorgezeten door een glunderende Vital Decoster. De burgemeester had immers net van het koninklijk paleis de bevestiging gekregen dat de prinsen Albert en Elisabeth de stad op 8 mei van dat jaar zouden bezoeken naar aanleiding van de restauratie van het stadhuis. Het laatste officiële koninklijke bezoek dateerde inmiddels van oktober 1876, toen Leopold II naar Leuven afzakte voor de inhuldiging van het standbeeld van Sylvain van de Weyer.

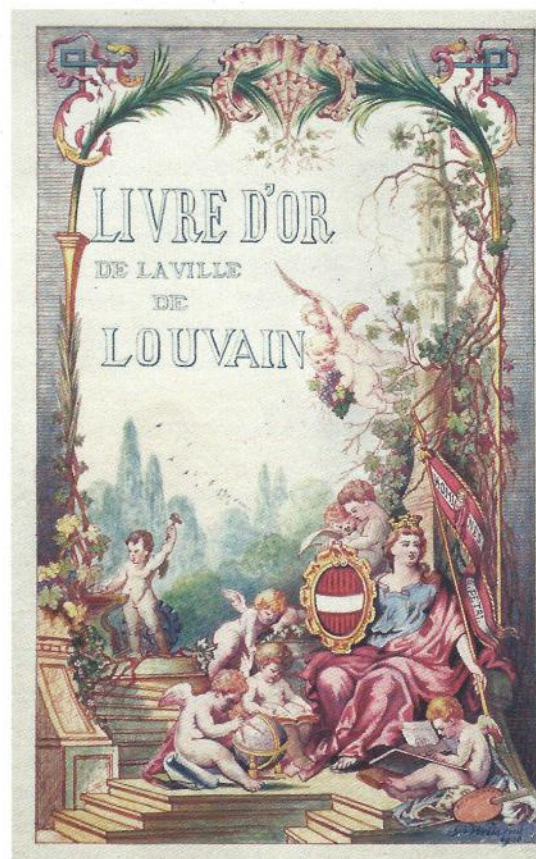
Na bijna dertig jaar maakte Leuven zich dus opnieuw op voor koninklijke gasten. Uiteraard werden voor de komst van het prinsenpaar kosten noch moeite gespaard! Zo organiseerde het stadsbestuur onder andere een optocht van schoolkinderen, een officieel banket en een grootse lichtstoet. Hoogtepunt van de dag zou het in metselen van een herdenkingssteen in de voorgevel van het gerestaureerde stadhuis worden, voorafgegaan door de plechtige ondertekening van het stedelijk guldenboek door de prinsen. Maar had de stad eigenlijk wel zo'n guldenboek?

Stadsarchivaris Edouard van Even zocht raad in de archieven. Hij kwam tot de vaststelling dat het stadsbestuur in het verleden nooit de behoefte gevoeld had een gedenkboek aan te leggen. In Leuven bezat dan ook enkel de universiteitsbibliotheek een heus *Liber memorialis*. Bij het bezoek van koning Leopold I in september 1852 had burgemeester Charles de Luesmans de vorst wel een los blad papier ter ondertekening voorgelegd. Deze pagina werd nadien ingekaderd en tentoongesteld in de universiteitsbibliotheek. Daar ging het in augustus 1914 in de vlammen op, samen met het *Liber memorialis* van deze instelling...

Anno 1904 had het stadsbestuur zijn zinnen duidelijk gezet op een volwaardig guldenboek. Na advies van stadsarchivaris

Van Even koos men uiteindelijk voor een band in rood marokijnleer met zilveren slot en beslag in rococostijl op de platten. Het gedenkboek was gemaakt met hoogwaardig oud-Hollands papier en telde tweehonderd pagina's in folio met goud op snee. Een aquarel van de hand van de Leuvense kunstschilder Jacques Gustave Welis (1851–1914) sierde de titelplaat. Deze allegorische voorstelling van de stad Leuven vermeldde ook de eentalige titel *Livre d'or de la ville de Louvain*.

Nadat het guldenboek op 8 mei 1904 door prins Albert en prinses Elisabeth officieel in gebruik was genomen, legde het stadsbestuur het de volgende jaren nog amper ter ondertekening voor. Na het officiële bezoek van provinciegouverneur Emile Beco in 1908 verdween het gouden gedenkboek zelfs meer dan tien jaar in de kluis van de stadsontvanger. Pas na de Eerste Wereldoorlog passeerde het register regelmatig langs de eretafel. Zo werd het guldenboek tussen november en december 1918 maar liefst zes keer voorgelegd aan Belgische en Franse officieren die met hun eenheid Leuven op doortocht passeerden. De volgende tien jaar beleefde het *Livre d'or* nog geregeld drukke dagen, wanneer tal van prominenten zoals de Amerikaanse president Wilson en de toekomstige Japanse keizer Hirohito in de verwoeste stad ontvangen werden.



Na het bezoek van prins Leopold in augustus 1930 raakte het guldenboek van de stad Leuven opnieuw enkele jaren in onbruik. Pas in 1946 zette de handtekening van de Britse maarschalk Bernard Montgomery de traditie verder. Het volgende decennium passeerden opnieuw talrijke ambassadeurs en binnen- en buitenlandse ministers de revue, samen met Robert Schuman (1955) en koning Boudewijn

Een afspraak met de toekomst



Voor het Stadsarchief is de jaarlijkse Erfgoeddag een van de momenten waarop we een breed publiek proberen te bereiken en duidelijk te maken welke belangrijke taak elk archief vervult. Het bewaren en ontsluiten van de getuigenissen van het verleden van onze stad is immers een permanente opdracht die nooit af is.

(1958). Tussen 1959 en 1974 kende het register een laatste periode van inactiviteit. Nadien zijn vooral de frequente prinselijke en koninklijke bezoeken opvallend, met de huidige koning Albert II en prins Filip als meest geziene gasten. Talrijk aanwezig zijn ook de eredoctores die ter gelegenheid van hun huldiging door de universiteit eerst even langs het stadhuis passeerden. Zo bevat het Leuvense guldenboek ondermeer de handtekeningen van de toenmalige Duitse kanselier Helmut Kohl (1996) en de Spaanse koning Juan Carlos (1997). In een enkel geval getuigt het gedenkboek van de stad Leuven zelfs van een niet-bezoek! Naar aanleiding van de zaligverklaring van pater Damiaan verwachtte de stad in mei 1994 immers een tweede doortocht van paus Johannes Paulus II. Een gebroken heup verhinderde echter de komst van de kerkvorst aan Tremelo en Leuven. Geen handtekening in het guldenboek dus, maar wel een onvoltooid pauselijk wapenschild als blijvende getuige...

Na bijna een eeuw trouwe dienst werd het register in november 1999 voor een laatste keer bovengehaald tijdens de Blijde Intrede van prins Filip en prinses Mathilde. In 2004 maakte de dienst Communicatie het guldenboek over aan het Stadsarchief. Zijn opvolger, in gebruik sedert 2000, telt ondertussen ook al heel wat beschreven pagina's. Leuven is sedert 1995 immers hoofdstad van Vlaams-Brabant, waardoor alle prominenten die door het provinciebestuur ontvangen worden zo goed als automatisch ook het stadhuis aandoen. Het Stadsarchief bezit trouwens ook de guldenboeken van de voormalige gemeenten Heverlee en Kessel-Lo uit de jaren 1960-1970. Beiden zijn totaal anders van opzet dan het gedenkboek van Leuven. Ze vermelden nauwelijks hoge gasten en laten zich dan ook eerder lezen als een lokale kroniek van belangrijke of eerder banale gebeurtenissen en evenementen.

PIET VELDEMAN

Voor de editie 2008 met als thema 'Wordt verwacht', pakte het Stadsarchief uit met de thematentoonstelling 'Leuven 1958 - 2008 - 2058'. We lichten een zevental onderwerpen toe die in Leuven beleidsmatig en maatschappelijk actueel waren in het magische Expojaar 1958. Ze bleken ook gemakkelijk te linken aan gelijkaardige projecten anno 2008. De overeenkomsten maar ook de verschillen in aanpak en communicatie sprongen bij deze beperkte duik in het verleden toch meteen in het oog. Als vanzelf dringt zich dan de vraag op hoe er over nog eens vijftig jaar op vandaag teruggekeken

wordt. Vierhonderd Leuvense schoolkinderen geboren in 2000 zorgden voor een toekomstvisie op de stad anno 2058. Maar er was meer dan alleen maar een tentoonstelling. Speciaal voor het project heeft SALSAL-lid Guido Cloet een gedicht geschreven over Leuven anno 2008. Dit naar analogie met het gedicht over Leuven dat in 1958 was verschenen in de brochure 'Leuven 1958'. U kan beide gedichten nog altijd levensgroot bewonderen in de inkomhal van de leeszaal. Het nieuwe gedicht verdient zeker ook zijn plaats in deze nieuwsbrief.

MARIKA CEUNEN

Leuven 2008

*Plakken we namen op wie zorgden voor welzijn en stad?
Het zijn er wel velen:*

*de man aan de band loopt niet weg, de juf houdt stand in de klas,
er is trein en bus, truck en taximan,
het station werd een buurt, waarom martelaren zich kunnen verblijden.*

*Wie in aula spreekt of geduldig in het labo werkt,
wie van commercie leeft, draait zijn hand
niet voor een inspanning om.*

*Organisator, ondernemer, dirigent en klusjesman
komen naar 't containerpark, halen vis en citroen op de markt.*

*Wie over verwachting sprak, viel niet in een gat:
wie met open ogen naar een toekomst kijkt
weet wel waar hij gaat, vertrouwt om er te komen.*

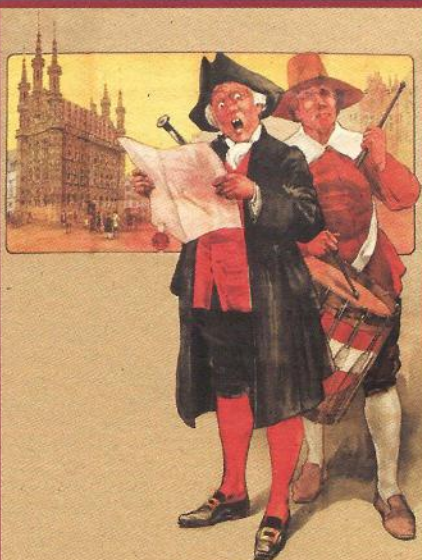
*Oranje ochtendwezens - zuigslang, prikker, opneemtang -,
paarse hesjes paarsgewijs, belegde-broodjes-smeeders,
winkeliers van overdag en 's nachts,
havelozen, aan de praat tegen zichzelf en voor zich uit.*

*Van '58 over '85 naar '08:
de stad kreeg de smaak te pakken van zichzelf.*

*We noemen geen namen, het gaat goed met de stad.
Wij, koeienschieters, lokten nét ook een stier,
die ons meteen Europa brengt.*

*Wordt alom verwacht: een film met veel goed leven,
dat van óns, en van iedere dag.*

Guido Cloet, 2008



praktische informatie

Salsa! vzw
Samen Actief voor het
Leuvens StadsArchief!

Maatschappelijke zetel
Stadsarchief Leuven,
Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven

www.leuven.be/salsa
salsa@leuven.be

Bestuursleden

Gustaaf Janssens (voorzitter),
Karel Carmeliet,
Marc Carnier (penningmeester),
Luc Grégoire,
Hendrik Ollivier (secretaris)

U kan lid worden van Salsa! vzw

door overschrijving van
€ 10 (voor gewone leden) of
€ 25 (voor steunende leden)
op volgend rekeningnummer:
068-2420772-67
Dit lidgeld omvat de driemaandelijkse
nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen
van de eigen publicaties en gratis
toegang tot de activiteiten van de
vriendenkring.

Stadsarchief Leuven

Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven
T 016 30 08 69
F 016 23 40 06
E archief@leuven.be

Openingsuren leeszaal (zomer)

Dinsdag, woensdag en vrijdag:
9.00 tot 13.00 u
Donderdag: 16.00 tot 19.00 u

Salsa!.doc

C O L O F O N

is een driemaandelijkse nieuwsbrief,
uitgegeven door Salsa! vzw,
de Vriendenkring van
het Leuvens Stadsarchief.

Het abonnement is inbegrepen
in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Redactie

Marika Ceunen
Gustaaf Janssens
Piet Veldeman

Redactieadres

Stadsarchief Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Gustaaf Janssens
Maria-Theresiastraat 87
3000 Leuven

Foto's

Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk en vormgeving

Drukkerij Leën | Hasselt

Activiteiten van Salsa! vzw



Leuvense persgeschiedenis van de negentiende eeuw: een lezing door Piet Veldeman

Op 30 mei 2008 sloot archivaris Piet Veldeman de deuren van het Stadsarchief voor een laatste maal achter zich. Hij verliet de archiefwereld en startte in het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis te Brussel als wetenschappelijk attaché (negentiende eeuw). Speciaal voor SALSA! keert Piet nog eens terug naar Leuven. Hij zal er op donderdag 26 juni 2008 een lezing geven over een van zijn favoriete onderwerpen: de Leuvense persgeschiedenis van de negentiende eeuw. Tientallen lokale dag- en weekbladen en verkiezingspamfletten zullen u gidsen op een boeiende verkenningstocht langsheen het perslandschap van voor de Eerste Wereldoorlog. Bereid u alvast voor op regelrechte scheldtirades, hevige polemieken, politieke afrekeningen en schitterende karikaturen in woord en beeld.

Afspraak op donderdag 26 juni 2008 om 20.00 uur in het Auditorium van Tweebronnen. Vooraf inschrijven gewenst, telefonisch op het nummer 016 300 869 of via mail naar archief@leuven.be